

GILLETTE & L'ORÉAL, WOMEN USA

VOL. II

Florida • Georgia • Hawaii • Idaho • Illinois • Indiana • Iowa • Kansas

GILLETTE & L'ORÉAL, WOMEN USA — VOL. II

L'ORÉAL THROUGH GILLETTE · 04

Florida, Georgia, Havaji, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas. Druga etapa američkog putovanja; zajednički arktički prolog ovdje je donesen u cijelosti, sklopljen za one koji seriju čitaju redom.

Nulto poglavlje — zajednički uvod

Ovo uvodno poglavlje zajedničko je svim šest svezaka serije Women of the United States. Ovdje je preneseno u cijelosti i sklopljeno, kako bi se serija mogla čitati redom, bez ponavljanja.

NULTO POGLAVLJE

Ovdje svijet nije područje: on je granica. Sjeverni pol ne dočekuje, ne oprašta, ne ostavlja mjesta pogrešci. Bjelina vlada kao apsolutno biće, nijemo i bez sjećanja. Temperatura nije meteorološki podatak: ona je grabežljivac. Noć traje mjesecima, gnječi misli, izobličuje obrise ljudi, guta njihovu volju.

Zajednica je malo, male su i zatvorene. Inuiti, Jupici, arktički narodi žive ondje gdje nitko ne bi izabrao ostati. Ovdje je svaki pojedinac nužan za opstanak skupine. Ako nisi koristan, postaješ teret. A oni koji postanu teret nestaju u tišini, u snijegu, u logici okoliša koji ne daje ustupaka.

Znanstvene baze dodaju još jednu vrstu hladnoće: hladnoću hijerarhija. Ovdje je žena rijetka prisutnost, anomalija koja se mora prilagoditi ili podleći.

Na ovom mjestu pojam „nestanka” ne postoji. Postoji samo bjelina koja sve briše.

Žene Inuita i Jupika

Arktička djevojčica nije razmažena: ona je pripremljena. Rano uči odolijevati hladnoći, tami i gladi. Mora postati korisna klanu, jer ovdje identitet nije osoban. On je funkcionalan. Žena nosi teret obitelji i zajednice: hranu, vatru, djecu, kože, skrb. Nitko ne govori o pravima. Nitko ne govori o krhkosti. Depresija postoji, ali nema imena. Nasilje postoji, ali nema svjedoka.

Žena znanstvenih baza

Obrazovana, stručna, navikla na disciplinu. Dolazi kao istraživačica, tehničarka i liječnica. Brzo otkriva da Sjeverni pol ne priznaje kvalifikacije. Ovdje se računa samo psihička čvrstoća. Muške hijerarhije vladaju njome, a svaki znak slabosti tumači se kao slabost. To je okruženje u kojem snaga nije dovoljna: traži se krajnja samokontrola.

Zapadnjačka žena „izvana”

Odrasla u slobodi, dolazi uvjerena da može pobijediti hladnoću. Ali mjesto je slomi: samoća, sićušni prostori, beskrajne tišine. Baze nisu zajednice, one su mehanizmi. A žena, unutar mehanizma koji su osmislili muškarci, mora se boriti da ne nestane.

Putovanje na kraj svijeta

Moj susjed Antonio, zvani Nino, godinama je pričao o Sjevernom rtu, o ponoćnom suncu, o mjesecima bez tame. Bio je to san koji je držao u džepu, kao nešto nemoguće. Jednog svibanjskog jutra pozvonio sam mu na vrata i rekao samo ovo: „Spakiraj kovčeg. Vraćam se za sat vremena. Vraćamo se za 30 dana.” Pogledao me

iznenađeno, sretno. Njegova žena, zabrinuta, upitala je kakvi su nam planovi. „Jurimo za snom”, odgovorio sam.

Sjeli smo u auto. Naše su nas žene gledale kao da smo ludi. Ali ovo je putovanje bilo stvarno. Nino je već bio pun pitanja. „Kamo idemo? Koliko novca da ponesem?” „Opusti se”, rekao sam mu. „Bit ćemo ondje za 54 sata. Samo 5000 km. U novom smo Range Roveru. Uživaj u vožnji.”

Svakih 300 km morao sam stati: on, dvanaest godina stariji od mene, imao je svoj ritam. Ja sam imao vodu i tekućine; on je imao kavu i tjelesne potrebe. I što smo dalje išli, to je više pričao o svom životu. O stvarima koje nikada ne bih saznao da nije bilo te beskrajne ceste.

Dva muškarca sama u autu uvijek pričaju o ženama. On je upoznao samo svoju ženu. Smijao sam se. Umirio sam ga: „I mi smo takvi.”

Pitao me kako uspijevam ostati pri zdravoj pameti dok vozim 60 sati. Ispričao sam mu o Rusiji, kad sam s 22 godine vozio 51 sat da upoznam ženu koju nikada nisam vidio. „Udaljenosti nisu granice”, rekao sam mu. „One su izgovori. Ja ih nikada nisam imao.”

Dolazak u bjelinu

Ušli smo u Norvešku. Prenočište uz cestu. Ondje ćemo ostaviti auto i nastaviti saonicama.

Vodič je bio umotan, neprobojan. Kad je skinula naočale, otkrio sam da je žena. Norvežanka, šutljiva, izravna, ledena. Nino u sredini saonica, ona naprijed, ja sa svojih 190 cm straga, na začelju.

Još je bilo dnevno svjetlo. Sat mi je pokazivao vrijeme, ali mi nije govorio je li noć ili jutro. Bilo je to ponoćno sunce. Stigli smo do

Sjevernog rta.

Nino je plakao. Zagrlio me. Rekao sam mu, smijući se: „Pazi... ljudi bi mogli pomisliti da smo gejevi.” Smijali smo se, ali bili smo na rubu svijeta.

Onda je došao mrz: -52°C .

Ulazak u pravi Arktik

Odveli su nas u metalni kontejner da se presvučemo. Izuzetno teška, podstavljena odijela, zatvorena složenim patentnim zatvaračima.

Platio sam vodičicu. Nino je ostavljen u jednom igluu s nekoliko muškaraca; mene su ostavili u drugom, s jednom obitelji: starcem između 70 i 80 godina i tri žene između 30 i 50.

Bio je to zatvoren svijet. Jednostavan. Surov.

Muškarac se držao po strani. Žene su održavale ritam. A kupaonica je bila brežuljak pet metara od iglua: kaka se smrzavala prije nego što bi pala na tlo. Moje prvo piškenje postalo je žuta arktička zvijezda. Bio je to Sjever koji me pozdravljao.

Žena srednjih godina, Magi, govorila je malo engleski. Ostalo su bile geste, oči, ruke. Jezik hladnoće.

Kad nisam bio siguran kako se koristi odijelo, ona mi je, bez razmišljanja, dotaknula međunožje da mi pokaže skriveni patentni zatvarač. Nije bilo zlobe, nije bilo nelagode: samo funkcija. Opstanak.

Tri dana u igluu

Donijeli su hranu. Dimljenju ribu, sirovu ribu, bakalarovu jetru, kitov trbuh. I kuglice od morskog psa. Nije bilo izbora. Nije bilo

alternative. Bilo je to ono što priroda daje.

Onda sam pio: crvenu tekućinu. Mislio sam da je vino. Bila je to procijeđena, prokuhana, zaslađena kitova krv. Popio sam je. Dala mi je snagu kakvu nikada prije nisam osjetio. Iskonsku energiju. Pomislio sam da je kokain. Ne. Bio je to Sjever koji ulazi u tijelo.

Žene su me promatrale. Starac je izlazio u lov. Ja sam se odmarao i pio krv. Tri dana bez telefona, interneta, računala, bez Nina. Samo ja i one.

Nije bilo noći. Samo svjetlo, vatra, led i dah.

Tri su žene legle spavati. Tražio sam mjesto. Najmlađa je podigla ruku i pokazala mi da priđem bliže. Prasnule su u smijeh. Nisam razumio. Rekle su da sam ja njihov „Božić”.

Način da kažu da sam prihvaćen.

Pokušao sam im dati nešto novca da im zahvalim. Odbile su. Htjele su samo zagrljaj. I nekoliko riječi na kalabrijskom, da se osjete bliže.

Ondje sam shvatio vrijednost pravih darova: onih koji se ne mogu ni kupiti ni prodati.

Oproštaj vodičice

Nakon tri dana stigla je vodičica. Razgovarala je s tri žene sat vremena. Ja sam bio vani. Nisam razumio što govore. To nije bila moja stvar. Bio je to njihov jezik, njihov svijet, njihov zakon.

U kontejneru, dok sam se svlačio, ušla je vodičica. Znatiželjna. Izravna. Nordijska. Snažno me zagrlila. Poljubila me. Koža joj je bila bijela kao mlijeko. Oči plave kao kolovoško nebo.

Zamolila me da je odvedem. Učinila bi sve da izađe iz tog svijeta.

Nasmiješio sam se s poštovanjem. Nisam mogao. Nisam smio.

Ostavio sam joj samo jedno obećanje: „Ako ti nešto zatreba, napiši mi pismo. Pomoći ću ti.” Odbila je čak i novac. Bila je lijepa žena, ali usamljena. Samoća koja se ne vidi izdaleka. Samoća koju hladnoća ne oprašta.

Povratak kući

Otišli smo po Nina. Bio je oduševljen. Nije se htio vratiti. Ali ja sam imao dogovor s njegovom ženom.

Svima je pričao o svoja tri dana. Ja sam šutio. Nikada ništa nisam podijelio s tim čovjekom. Samo s papirom.

I tako, dok se Nino vraćao u svoj svijet, ja sam već bio na putu prema drugom. Drugo odredište. Drugi susret.

Dobro došli.

Epilog

Sjever te ne uzima: mijenja te. I nikada te

ne vraća cijelog. Muškarci dolaze na Sjeverni pol tražeći svjetlo, tišinu, fotografije, snove. Žene ostaju da bi preživjele.

Muškarci pričaju ono što su vidjeli. Žene prešućuju ono što su proživjele.

Muškarci se vraćaju. Žene ostaju. Ostaju u hladnoći, u kućama od snijega, u tišinama koje nitko ne čuje. Ostaju da bi podupirale zajednice koje ih ne slave. Ostaju da bi štitile djecu, starce, strance. Ostaju nevidljive.

Odande sam ponio samo jedno sjećanje: lijepu, nevjerojatno lijepu ženu, ali samu. Ne u romantičnom smislu. U ljudskom smislu. U

tragičnom smislu.

Razmišljanje

Sjever ne ubija tijelo. Ubija prisutnost. A ono što ostaje jest bjelina: mjesto gdje žene istodobno žive i nestaju.

Zato pišem. Jer krajnja mjesta ne pričaju svoju priču sama. A oni koji kroz njih putuju ne mogu si priuštiti luksuz šutnje.

Ne ja. Ne ja. Moja me zemlja rodila, a ostatak svijeta dočekuje me ne kao gosta, nego kao člana obitelji.

Iz apsolutne bjeline Sjevera spustio sam se u apsolutnu zbrku Sjedinjenih Država.

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Nemoguć zadatak

Raditi osamnaest godina za američku tvrtku daje vam nešto što vam nijedna druga tvrtka na svijetu ne može dati: radnu kulturu, procedure, jasnu misiju i sustav vrijednosti koje nisu teorija – one su svakodnevna praksa. Ne objašnjavaju vam ih; grade ih za vas. I to čine a da vas ne pitaju za dopuštenje.

Bio sam u uredu u New Yorku kad su mi ponudili posao kakav nikada nisam zamišljao. Ne promaknuće. Ne premještaj. Eksperiment.

Povjerljiv program, osmišljen da potvrdi jedan model ljudskih odnosa unutar Sjedinjenih Država. Nisu izabrali menadžere, psihologe ni trenere. Izabrali su ljude s određenom vrstom stvarnog iskustva. I pojavilo se moje ime – iako sam osamnaest godina radio u prodaji. Nisu gledali ulogu: gledali su um.

Test je bilo lako objasniti, a iznimno teško izvesti:

obići 50 američkih saveznih država u jednoj godini, sam birajući gradove i ostajući u svakoj barem tjedan dana.

Posljednja dva tjedna bit će prisilni odmor. Pokrit će sve troškove. Ja sam trebao samo živjeti, promatrati, razumjeti i svakog ponedjeljka predati izvješće. Ljudski, suh, precizan prikaz.

Potpisao sam ugovor. Javio sam kući. Ništa nisu pitali. Htjeli su samo znati je li stigla mjesečna opskrba. Ja sam se spremao suočiti s godinom u Americi. Oni su se, kao i uvijek, suočavali sa sljedećim mjesecom.

Za svaki slučaj, plaća mi se uplaćivala izravno na bankovni račun u Italiji. Bio je to uljudan način da mi kažu: „Ne radi gluposti. Živi s onim što imaš. Da vidimo tko si zapravo.”

Tek petnaest godina poslije dobio sam pristup svojim izvornim izvješćima, analizama i materijalu koji su prikupili o meni. Iz toga se rodila ova knjiga. Dobio sam odobrenje da je objavim, uz jedan uvjet: nikada ne imenovati tvrtku koja ju je naručila.

Nije važno. Ova priča nije o logotipima. Ona je o čovjeku u zemlji koju je nemoguće razumjeti ako je ne proživite iz prve ruke.

Da krenem od najudaljenije točke?

Logičan izbor bio je krenuti od rubova, a ne od središta. Iz dva jednostavna razloga:

1. Bio sam svjež na početku eksperimenta: velika lucidnost, najveća pozornost.
2. Krećući od krajnosti, mogao sam ispravljati kurs i čisto završiti putovanje.

Nisam morao krenuti iz Bostona ili Chicaga. Morao sam krenuti s granice. S mjesta koje je Amerika bilo samo na papiru.

Izabrao sam Juneau, glavni grad Aljaske. Izoliran. Dostupan samo brodom ili zrakoplovom. Grad koji ne pripada nikome. Savršeno mjesto za početak.

Optimizirati resurse

Prije polaska učinio sam ono što Amerikanac ponajprije cijeni: organizirao sam se kao profesionalac, a ne kao turist.

Nazvao sam tri najpopularnije zrakoplovne kompanije, one s najvećim domaćim mrežama. Za manje od sat vremena kupio sam knjižicu od pedeset domaćih letova s popustom od 60 %.

Bez vremenskih ograničenja. Bez ograničenja dana. Bez restrikcija. Samo jedan uvjet: iskoristiti ih u roku od godinu dana.

Isto sam učinio s hotelskim lancima, Uber taksijima i tvrtkama za najam automobila, a zatim pripremio pravi raspored etapa, načina, ali ne i vremena.

Bio sam spreman.

Bio je to moj prvi pravi uspjeh. Prvi znak da se znam kretati. Amerika nagrađuje one koji djeluju, a ne one koji čekaju.

Kad je tvrtka vidjela transakciju, učinila je ono što američka kultura uvijek čini: provjerila je pouzdanost.

Jesam li sposoban podnijeti godinu neprestanog kretanja? Jesam li sposoban nositi se s neočekivanim događajima, udaljenostima i hitnim slučajevima? Jesam li samostalan?

Zato sam prije polaska riješio još jedan ključan detalj:

pobrinuo sam se da na kreditnoj kartici imam mjesečni limit od najmanje 100.000 dolara.

Nije bio namijenjen trošenju. Bio je namijenjen tome da pokaže da ih znamo voditi. Amerikanci razmišljaju ovako: ako nemaš samostalnost, nemaš slobodu. A ako nemaš slobodu, ne možeš biti ocijenjen.

Od tog trenutka program više nije bio zadatak. Bio je misija.

A SADA STVARNO PUTUJEMO

Aljaska je dio Sjedinjenih Država samo po zemljopisu. To je drugi svijet.

To je mjesto gdje žene nestaju bez traga. Gdje prijava nikada ne stigne na odredište. Gdje su gradovi samo civilizirani otoci usred divljeg kontinenta.

Juneau je bio moj prvi test: glavni grad bez ijedne ceste koja ga povezuje s ostatkom zemlje. Komad Amerike koji se ne osjeća kao Amerika.

Ovdje sam počeo razumijevati nešto: putovanje neće biti zemljopisno. Bit će ljudsko.

BLOK 1 (Svezak I.)

Alabama – Aljaska – Arizona – Arkansas – Kalifornija – Colorado – Connecticut – Delaware – Florida – Georgia

BLOK 2 (Svezak II.)

Havaji – Idaho – Illinois – Indiana – Iowa – Kansas – Kentucky – Louisiana – Maine – Maryland

BLOK 3 (Svezak III.)

Massachusetts – Michigan – Minnesota – Mississippi – Missouri
– Montana – Nebraska – Nevada – New Hampshire – New Jersey
– Novi Meksiko

BLOK 4 (Svezak IV.)

New York – Washington

BLOK 5 (Svezak V.)

Sjeverna Karolina – Sjeverna Dakota – Ohio – Oklahoma –
Oregon – Pennsylvania – Rhode Island – Južna Karolina

BLOK 6 (Svezak VI.)

Južna Dakota – Tennessee – Teksas – Utah – Vermont – Virginija
– Zapadna Virginija – Wisconsin – Wyoming

FLORIDA

Florida je živi paradoks.

To je savezna država koju svijet vidi kao odredište za odmor: plaže, sunce, zabavni parkovi, palme, kokteli, toplo more, Miami, Orlando, Tampa. Boje posvuda. Neprestan privid sreće.

Ali oni koji ondje žive znaju da je Florida i: – kronično siromaštvo – nepodnošljive stanarine – duboka nejednakost – grabežljivi turizam – ciklične oluje – sezonski rad – krhke zajednice – iznimno visoko obiteljsko nasilje – stari ljudi ostavljeni na rubu.

To je država s dva lica: razglednica za turista i stvarnost za žene koje je drže na nogama. Na Floridi se o odsutnosti žena malo govori. Skriva se ispod pijeska, mora i obveznih osmijeha. Ali ondje je jasna, svakoga dana.

Žena koja održava blagostanje nestaje zbog društvenog preopterećenja, vječne nesigurnosti, nedostatnih usluga, nevidljivih uloga koje pokreću gospodarstvo bez priznanja.

To je operativni nestanak, a ne simbolički.

Starija njegovateljica – 52 godine

Florida je američki dom za umirovljenike. Ovdje žive milijuni starijih ljudi, mnogi bez obitelji, drugi s teškim zdravstvenim problemima.

Ne podupiru ih ustanove: podupiru ih žene.

Ona je njegovateljica, zdravstvena pomoćnica i radnica u domu za starije. Često radi u teškim uvjetima: duge smjene, niske plaće, zahtjevni pacijenti, privatne ustanove koje štede na svemu i goleme odgovornosti.

Mora podizati tijela, davati lijekove, čistiti, prati, slušati, smirivati, pridržavati.

Nema vremena za sebe. Nema novca koji bi mogla odvojiti. Njezin se život vrti oko tuđe krhkosti.

Njezina je odsutnost tjelesna: nema dana koji je zaista njezin.

Ako nje nema, nitko je neće zamijeniti. Sustav se bez nje ne može održati, ali se pretvara da može.

Konobarica u turističkoj zoni – 26 godina

Florida živi od turizma. Turizam živi od žena.

Radi u restoranima, hotelima, barovima, odmaralištima, zabavnim parkovima, kockarnicama, klubovima na plaži. Nema radno

vrijeme: ima smjene. Nema stabilnost: ima sezone. Nema karijeru: samo preživljava.

Njezin je život: – obvezni osmijesi – neprestani zahtjevi – napojnica koja odlučuje o mjesecu – bahati gosti – šefovi koji je zamijene za minutu – neprestan emocionalni rad.

Noću ustaje kasno, umorna. Sljedećeg jutra počinje iznova.

Njezina je odsutnost moralna: za turiste ona ne postoji. Ona je usluga, a ne osoba.

More vidi svaki dan, ali ono nije za nju.

Imigrantkinja iz unutrašnjosti – 31

godina

Daleko od plaža i modernih gradova leži prava Florida: polja, staklenici, mali, siromašni gradići, fizički rad.

Imigrantkinja – često iz Latinske Amerike ili s Haitija – nosi sve ono što država ne želi pokazati: – čišćenje kuća – poljoprivreda – pakiranje hrane – slabo plaćene usluge – neformalno čuvanje djece – noćne smjene u motelima. Boje se vlasti, žive s malo i šalju novac kući. Mnoge su same, druge s malom djecom koju podižu u teškim četvrtima.

Njezina je odsutnost i ekonomska i jezična: ne govori dobro engleski, ne zna kako zatražiti pomoć, nema stvarnih prava. Sustav je iskorištava. A kad mu više nije potrebna, odbaci je.

Ona je žena koja Floridu održava čistom, a da Florida ne priznaje da ona postoji.

Žena koja živi s olujom – 37

godina

Florida živi pod stalnom prijetnjom uragana. Svaka sezona donosi tjeskobu: pripremu, zatvaranje, čekanje, nadu.

Kad oluja udari, tko štiti kuću, djecu, dokumente, ono malo što imamo? Uvijek ona.

Mnoge žene žive u: – pokretnim kućicama – starim stanovima – rizičnim obalnim područjima – rubnim četvrtima.

Svaki uragan znači: evakuaciju, gubitak posla, brisanje vode s poda, spašavanje ono malo što je ostalo.

I često to znači raditi to sama.

Njezina je odsutnost okolišna: država obećava zaštitu, ali upravo su one najteže pogođene, prisiljene da se slome i počnu ispočetka. Sa svakom olujom gube nešto što im nitko ne može nadoknaditi: snagu, vrijeme, psihičku stabilnost.

Epilog – Florida

Florida živi u neprestanoj suprotnosti: apsolutno svjetlo i apsolutna tama. Međunarodni turizam i lokalna nesigurnost. Vidljivo bogatstvo i strukturno siromaštvo.

Žene ovdje ne nestaju preko noći. Polako se troše, između smjena, vrućine, uragana, klijenata, starijih ljudi, djece, nesigurnih poslova i previsokih troškova života.

Odsutnost žena na Floridi nije događaj. Ona je proces.

Neprestano oduzimanje energije, vremena, dostojanstva i priznanja.

Sustav preživljava zahvaljujući njima, ali se ponaša kao da ne postoje.

Razmišljanje – Florida

Florida uči jednu jednostavnu stvar: ženska odsutnost može biti šarena.

Nije potrebna hladnoća Aljaske, povijest Alabame ili surovost Arizone da bi se izbrisala jedna žena.

Ponekad je dovoljno: – turist koji ne vidi – starija osoba koja ovisi o drugima – poslodavac koji iskorištava – uragan koji sve odnese – plaća koja nikada nije dovoljna – nemoguća stanarina – kultura koja ne priznaje nevidljivi rad. Florida je mjesto na kojem žene rade na suncu, a žive u sjeni.

I zato je u ovom svesku. Jer pokazuje istinu: čak i najsretnije mjesto na svijetu može biti najokrutnije prema onima koji ga drže na nogama.

GEORGIA

Georgia je dvojna država: moderna na površini, drevna u srcu.

Atlanta se kreće brzo: tehnologija, zračne luke, glazba, sveučilišta, crnačko poduzetništvo, nacionalna politika. Ostatak države, međutim, ostaje u zastoju: sela, prehrambena industrija, religija, konzervativizam, stabilno siromaštvo.

To je područje koje je pisalo povijest građanskih prava, ali je mnoge svoje žene ostavilo iza sebe.

Georgia ne briše žene vidljivim nasiljem. Briše ih težinom tradicije, nepomičnim siromaštvom, obiteljskim odgovornostima koje nitko ne dijeli, teškim, slabo plaćenim radom koji se čini normalnim.

Ovdje su žene stup, pokretač, središte. I upravo ih se zato uzima zdravo za gotovo, uzima zdravo za gotovo, iskorištava,

preopterećuje, zanemaruje u odlukama.

Georgia je država koja živi na ženskim plećima i ponaša se kao da je taj teret prirodan.

Žena prehrambene industrije – 30 godina

Georgia je jedna od američkih prijestolnica industrije piletine i mesa. Golemi pogoni, beskrajne proizvodne linije, teške smjene, hladni prostori, neprestana buka.

Žena koja ovdje radi suočava se s: – iscrpljujućim ponavljanjem – posjekotinama, prignječenjima, kroničnom boli – stalnim nadzorom – pritiskom proizvodnih rokova – krhkim ugovorima – plaćama koje nikada ne rastu.

Prehrambena industrija nikada ne staje: ni zbog bolesti, ni zbog trudnoće, ni zbog obiteljskih problema.

Ako nje nema, netko će je zamijeniti za pola sata. Nitko ne pita zašto. Nitko ne gleda što nosi na plećima.

Njezina je odsutnost industrijska: svedena je na dio stroja. Broj koji mora funkcionirati. Ne život koji treba razumjeti.

Žena crnačkih zajednica – 48 godina

U crnačkoj Georgiji žene su sve: majka, radnica, vodilja, duhovna potpora, povijesno sjećanje.

Ona je ta koja uzdržava širu obitelj, koja radi u kući i izvan nje, koja uzdržava djecu, a često i unuke, koja drži na okupu cijele zajednice kad muškarci nestanu zbog nesigurnih poslova, bolesti, zatvora ili depresije.

Ima golemu ulogu koja nikada nije priznata.

U Atlanti radi u: – školama – zdravstvu – uredima – javnim službama – prijevozu – skrbi. Na ruralnom Jugu još i više: – poljoprivreda – trgovine – crkve – skrb za starije – neformalna potpora razorenim obiteljima

Njezina je odsutnost društvena: svi je koriste, svi od nje traže, ali nitko je ne stavlja u središte odlučivanja.

Ona je žena koja uzdržava cijeli jedan narod, a da si nikada ne smije dopustiti da se slomi.

Žena koja živi između vjere i kontrole –

44 godine

Georgia je jedna od najreligioznijih država Amerike. Crkva ovdje nije duhovnost: ona je društvena organizacija.

Mnogim ženama vjera je jedini prostor za disanje. Ali mnoge su zarobljene upravo tom strukturom.

Krute uloge: – odana supruga – prisutna majka – ugledna žena – aktivna članica zajednice

Stroga pravila: – ne pokazuj slabost – ne „kaljaj” obitelj – ne proturječi muškarcu u javnosti – ne odstupaj od tradicionalnih uloga.

Mnogim ženama religija je utočište. Drugima je kontrola.

Njezina je odsutnost kulturna: ne može zaista izraziti tko je, jer joj zajednica daje unaprijed određenu sliku. Smiješi se iz obveze, a ne po izboru.

Nevidljiva žena s periferije – 32 godine

Izvan Atlante vrijeme usporava. Mali gradovi, minimalne usluge, loše škole i gotovo nikakav prijevoz.

Žene ovdje žive život pun sitnih problema bez rješenja: – niske plaće – rastuće stanarine – nedostatne škole – udaljena medicinska skrb – raširene ovisnosti – nedostatak prilika – fizički ili repetitivni rad.

Rade u supermarketima, restoranima brze hrane, skladištima, na poslovima čišćenja i u lokalnim trgovinama. Svaki je mjesec financijska bitka. Svaka se godina čini istom.

Njezina je odsutnost teritorijalna: živi na mjestu koje se ne mijenja i koje ni njoj ne dopušta da se promijeni.

Nisu je zarobila zatvorena vrata, nego cijeli jedan nepomični zemljopis.

Epilog – Georgia

Georgia je država koja traži da znaš kamo gledati. Ako gledaš Atlantu, misliš da vidiš modernost. Ako gledaš ruralni Jug, vidiš drevnu povijest. Ako gledaš industriju, vidiš najtvrdi dio gospodarstva. Ako gledaš zajednice, vidiš teškoće prerusene u normalnost.

Žene ovdje ne nestaju iznenada. Polako se troše pod: – krutim tradicijama – teškim radom – nametnutim ulogama – blagim siromaštvom – golemim odgovornostima – zajednicama koje mnogo traže, a malo daju.

Odsutnost žena u Georgiji nije praznina. Ona je teret.

Teret koji žene nose a da se nikada ne žale, jer ih nitko oko njih nije naviknuo na to da ih se sluša.

Razmišljanje – Georgia

Georgia pokazuje jednu tešku istinu: postoje države u kojima žene ne briše trauma, nego navika.

Normalno je da ona izdrži. Normalno je da ona radi više.

Normalno je da je ona posvuda. Normalno je da se ona ne slomi.

Normalno je da se ona smiješi čak i kad je umorna.

A kad nešto postane „normalno”, prestaje se vidjeti.

Georgia uči da odsutnost može izgraditi i sama tradicija: otvoreno nasilje nije potrebno, dovoljna je društvena uloga nametana desetljećima.

Žene ovdje ne traže vidljivost. Traže samo da ih ne proguta sustav koji one podupiru.

I to je dovoljno da je se smjesti u srce ovoga sveska.

HAVAJI

Havaji su najelegantnija prijevara u Sjedinjenim Američkim Državama.

Za svijet su raj: plaže, tirkizna voda, surfanje, savršena klima, razglednice, kataloški turizam. Boje posvuda, prividan mir, spektakularna priroda.

Ali pravi su Havaji posve drugačiji: – iznimno previsoki troškovi života – niske plaće – koncentrirano vlasništvo nad zemljom – turizam koji guta resurse – marginalizirane lokalne zajednice – izbrisan ili prodan identitet – siromaštvo skriveno iza savršenih krajolika.

Žene ovdje ne nestaju zbog očitog nasilja. Nestaju zato što žive na zemlji koja svijetu prodaje jednu sliku, a onima koji u njoj žive

skriva drugu.

Njihova je odsutnost dvostruka: – nevidljive u turističkim brojkama – nevidljive u američkoj kulturnoj pripovijesti.

Havaji ne brišu žene jednim udarcem. Brišu ih sporošću. Gospodarstvom. Turizmom koji ne ostavlja prostora. Ukradenim identitetima.

Dama ugostiteljstva – 34 godine

Havaji žive od turizma. Osoblje na recepciji, konobarice, sobarice, poslugu u sobu, spa-centri i turističke aktivnosti. Žene su ovdje srce toga sustava.

Radi u okružjima koja se čine savršenima, ali su u praksi: – visok ritam – niske plaće – neprestani zahtjevi – nemoguće radno vrijeme – šefovi koji traže obvezne osmijehe – gosti koji se prema njoj često odnose kao prema „dijelu paketa”.

Živi s dva trajna problema:

1. neprihvatljive stanarine (mnoge dijele stan s 3–4 osobe)

2. astronomski troškovi života (sve stoji dvostruko

više nego na kopnu)

Prirodni raj je svuda oko nje, ali njezin je život svakodnevna utrka s troškovima.

Njezina je odsutnost ekonomska: radi u raju koji si ne može priuštiti.

Domorodna Havajka – 29 godina

Domorodna žena srce je Havaja i ujedno najzakinutija figura.

Povijest je jasna: kolonizacija, gubitak zemlje, kulturna nametanja, nasrtljiv turizam. Njezin je život ravnoteža između tradicije, obitelji, rada i kulturnog otpora.

Često radi u ključnim sektorima: – škole – zdravstvo – pomoć zajednici – socijalni programi – tradicionalna poljoprivreda – kulturne inicijative.

Ima golemu ulogu, a ipak ostaje nepriznata. Njezina se kultura svijetu prodaje kao folklor: plesovi, glazba i simboli pretvoreni u turističku zabavu.

Njezina je odsutnost kulturna: njezin se identitet pokazuje, ali ne poštuje.

Posvuda je prisutna kao slika, posvuda odsutna kao glas.

Žena koja uzdržava višegeneracijske

obitelji – 46 godina Na Havajima ima mnogo višegeneracijskih obitelji: ne zbog tradicije, nego zbog ekonomske nužde.

Tri generacije u istoj kući, često maloj: djedovi i bake, roditelji, djeca, braća i sestre.

Žena je ovdje kraljeznica cijele strukture: – radi – kuha – brine se o djeci – pomaže starijima – služi kao most između različitih jezika – vodi račune – nosi se s problemima bez pomoći.

Slobodnog vremena ima izuzetno malo. Osobnog prostora gotovo nimalo. Golem emocionalni teret.

Njezina je odsutnost kućna: svi ovise o njoj, ali nitko je ne vidi onakvu kakva zaista jest.

Obitelj je njezina snaga i njezin kavez.

Žena živi između izolacije i prirode – 32

godine

Izvan Honolulua i odmarališta prostire se raznoliko otočje: udaljeni otoci, mala sela, izolirane zajednice.

Ovdje je posao: – poljoprivreda – ribarstvo – održavanje – male usluge – osnovne škole – skrb u zajednici.

Žena živi život koji se iz kopnene Amerike čini jednostavnim. A težak je: ograničen prijevoz, udaljene zdravstvene službe, gotovo nikakve prilike, raširene ovisnosti, vrtoglave cijene i psihička izolacija kao nešto normalno.

Njezina je odsutnost zemljopisna: živi izvan karata moći i nacionalne mašte.

Priroda je ljepota i samoća.

Epilog – Havaji

Havaji su mjesto na kojem je sve dvostruko: ljepota i muka, bogatstvo i siromaštvo, slika i stvarnost, turizam i iskorištenost.

Žene ovdje ne briše drama, nego gospodarstvo. Povijest. Turizam koji osvaja. Razorni troškovi života. Savršena pripovijest koja pokazuje sve osim njih.

Odsutnost žena na Havajima uzrokuju: – ukraden identitet – slabo plaćen rad – prodana kultura – obitelji koje opterećuju – nikakav osobni prostor – nesigurna budućnost.

Havaji izgledaju lako. Nisu.

Razmišljanje – Havaji

Svaka država pokazuje drugo lice odsutnosti. Na Havajima odsutnost ima boju mora, oblik pijeska, glas iskorištene tradicije.

Ovdje je žena vidljiva kao slika, a nevidljiva kao osoba. Koristi se u turističkom marketingu, u folkloru koji se prodaje posjetiteljima, na savršenim fotografijama odmarališta.

Ali njezin je stvarni život: – skup – zamoran – pun odgovornosti – pun kompromisa – gotovo bez društvenog napretka.

Havaji uče da se čak i raj može izgraditi na odsutnostima onih koji u njemu žive.

I zato je ova država u knjizi: ne kao mjesto iz snova, nego kao dokaz da svijet gleda površinu i ne vidi one koji stvarnost drže na nogama.

IDAHO

Idaho je država koja živi u sjeni. Ne diže buku, ne privlači pozornost i ostatak Amerike gotovo nikada o njemu ne govori.

To su planine, poljoprivreda, krumpiri, stočarstvo, hladnoća, udaljenosti, tišina. To je zemlja bogata prirodom, a siromašna prilikama. Država u kojoj vrijeme teče sporo, a životi žena još sporije.

Idaho ne briše žene spektakularnim nasiljem. Briše ih samoćom, krutom religijom, nedostatkom usluga, zemljopisnom udaljenošću, raspršenim siromaštvom i kulturom koja uzima zdravo za gotovo da žene sve drže na okupu. Odsutnost žena ovdje je proizvod zemljopisa: prostori su golemi, resursa je malo, zajednice su zatvorene.

Žena poljoprivrede – 36 godina

Idaho živi od poljoprivrede i stočarstva. Žene su oduvijek dio lanca proizvodnje. Ne zovu ih „pomoć”, ali zato što bez njih ništa ne

funkcionira.

Radi na poljima, u stajama, vodi kuću i djecu, često bez ikakve razlike između posla i privatnog života.

Ustajanje prije zore, životinje, hladna voda, čišćenje, berba, obroci pripremljeni za sve. Bez slobodnih dana. Bez zasebne plaće. Sve je to „obitelj”.

Njezina je odsutnost ekonomska: radi kao muškarac, ali službeno „ne radi”.

Ne pojavljuje se u plaćama, dokumentima ni statistikama. Postoji samo u naporu.

Žena konzervativnih crkava – 42

godine

Idaho ima snažnu, često konzervativnu, vjersku prisutnost. Ovdje žene moraju utjeloviti točno određene modele: majka, supruga, pobožna figura, šutljiva, ugledna, uvijek na raspolaganju.

Zajednica promatra. Sudi. Ispravlja.

Ne smije si dopustiti da izađe iz svoje uloge: svako odstupanje je mrlja na obitelji. Njezina je odsutnost kulturna: ne nestaje tjelesno; nestaje unutar uloge koja joj je dodijeljena.

Posvuda je prisutna, ali se ne može izraziti.

Žena nevidljivih poslova – 30 godina

Izvan poljoprivrednih područja i crkava nalaze se mali gradovi: Nampa, Idaho Falls, Pocatello.

Ovdje žena radi kao: – blagajnica – čistačica – operaterka u pozivnom centru – prodavačica – radnica u restoranu brze hrane

– pomoćnica u školi.

Poslovi koji uzdržavaju cijele zajednice, ali ne grade karijere, ne dopuštaju napredak niti jamče sigurnost.

Njezina je odsutnost društvena: politika njezin život ne smatra „važnim”, on ne ulazi u razvojne programe, ne pojavljuje se u javnom govoru.

Ona je žena koja „normalni” Idaho održava na površini, ona o kojoj nitko ne govori.

Žena koja živi u daljini – 51 godina

U Idahu su kuće i zajednice udaljene satima. Duge ceste, udaljene bolnice, malo škola i malo trgovina.

Žena koja ovdje živi suočava se s: – psihičkom izolacijom – oštrim zimama – udaljenim zdravstvenim službama – beskrajnim čekanjem na pomoć – životom posve u kući – raširenim ovisnostima – skrivenim siromaštvom. Ako se dogodi hitan slučaj, sama je. Ako ima problem, čeka. Ako je umorna, nitko to ne vidi.

Njezina je odsutnost zemljopisna: nestaje u daljini. Postoji, ali izvan karte.

Epilog – Idaho

Idaho je država šuma, planina i tišine. A u tišini se žene lakše izgube.

Njihova odsutnost nije skandal, nije vijest, nije broj. To je svakodnevna praznina koju stvaraju: – krute uloge – težak seoski život – zahtjevan zemljopis – slabo gospodarstvo – religija koja nameće, a ne sluša.

Idaho ne ranjava bukom. Ranjava ravnodušnošću.

Razmišljanje – Idaho

Svaka država ima jedan oblik odsutnosti. U Idahu odsutnost poprima oblik udaljenosti.

Ovdje ženu ne izbacuje sustav: sustav je uopće ne vidi.

Nevidljiva je jer živi ondje kamo ništa ne stiže: ni informacije, ni zdravlje, ni politika, ni prilike.

Idaho pokazuje da nije potrebna tragedija da bi se izbrisala prisutnost žena. Dovoljna je zemlja koja se kreće sporije od života.

I zato je ova država u svesku: jer njezina odsutnost ne diže buku, ali teži kao planina.

ILLINOIS

Illinois je država krajnjih suprotnosti. Chicago je golema metropola, industrijsko i financijsko srce Srednjeg zapada. Kulturni div, nasilan, kreativan i rascjepkan. Ostatak države druga je priča: sela, mali gradovi, poljoprivreda, skriveno siromaštvo i konzervativni mentalitet.

To je dvojno područje: metropola i selo, modernost i propadanje, prilika i neuspjeh, sveučilišta i napuštene četvrti.

U Illinoisu žene ne nestaju samo iz jednog razloga. Nestaju zato što moraju žonglirati previše različitih svjetova, previše razorenih sustava, previše svakodnevnih zahtjeva koji nikada ne prestaju.

Njezina je odsutnost urbana, ruralna, ekonomska i društvena. Ovisi o tome gdje živi, ali učinak je isti: nosi teret, a ne priznanje.

Žena iz teških četvrti Chicaga –

32 godine Chicago ima dva grada u jednom: onaj koji se pojavljuje u filmovima i onaj u koji nitko ne želi gledati.

Ona živi u drugome. Četvrti u kojima je: – nasilje normalno – škole slabe – trgovine se zatvaraju – zdravstvo preskupo – vlast ne dopire – policija stiže kasno ili stiže loše.

Radi gdje god može: restorani brze hrane, supermarketi, čišćenje, slabo plaćeni vrtići, minimalna skrb. Njezin problem nije jedan: ima ih deset odjednom. Djeca koju treba zaštititi, stanarina koju treba platiti, spor prijevoz, nemoguće radno vrijeme, neprijateljsko okružje.

Njezina je odsutnost urbana: živi u svjetski poznatom gradu koji nikada ne pogleda prema njoj.

Žena bolnica i klinika – 44 godine

Illinois ima neke od najvažnijih medicinskih ustanova u zemlji. Iza tih impresivnih imena tisuće su žena: medicinske sestre, tehničarke, operaterke, njegovateljice i pomoćno osoblje.

One su te koje na površini drže: – hitne prijeme – preopterećene odjele – krhke pacijente – noćne smjene – neprestane hitne slučajeve.

To je posao koji ti ne daje predaha, koji te troši tjelesno i psihički.

Njezina je odsutnost operativna: ako ona stane, cijeli se sustav ruši, ali njezin glas ne teži koliko njezin rad.

Ona je žena koja liječi sve, a da nitko ne liječi nju.

Žena sa sela – 50 godina

Izvan Chicaga i daleko od sveučilišta leži ruralni Illinois koji malo tko poznaje: golema polja, prazne ceste, male škole, udaljene bolnice.

Žene ovdje žive tešku stvarnost: – sezonska poljoprivreda – život posve u kući – zatvorene zajednice – malo usluga – raširene ovisnosti među muškarcima – psihička izolacija. Nema prilika. Nema alternativa. Nema mrežu podrške.

Njezina je odsutnost teritorijalna: nestaje u daljini, ne zato što ne vrijedi, nego zato što živi ondje kamo svijet ne može doprijeti.

Latinoamerikanka u uslužnom sektoru – 29 godina

Illinois ima golemu latinoameričku zajednicu, osobito u Chicagu i njegovim industrijskim predgrađima.

Imigrantkinje su nevidljivi stup cijelih sektora: – ugostiteljstvo – čišćenje – skrb za starije – hoteli – laka industrija – čuvanje djece – distribucija.

Radi teško. Zarađuje malo. Radi dva posla. Engleski govori kako najbolje zna. Djecu podiže sama, ili gotovo sama.

Ona je žena koja drugima omogućuje da žive udobno, a da sama nikada ne dobije isti prostor.

Njezina je odsutnost ekonomska i jezična: nema glasa, nema zaštite, nema vremena da se žali.

Epilog – Illinois

Illinois je složena i zahtjevna država. Ne postoji samo jedna ženska odsutnost. Postoje barem četiri, sve različite, sve stvarne:

– urbana – zdravstvena – ruralna – migrantska

Scenarij se mijenja, ali rezultat ne: žene rade sve ono što je država prestala raditi.

I dok ona drži, ona nestaje. Illinois ne briše žene zato što ih ne vidi. Briše ih zato što ih uzima zdravo za gotovo.

Razmišljanje – Illinois

Svaka država dokazuje istinu. Illinois dokazuje ovu:

Čak i kad je žena posvuda, može biti odsutna iz svega što je važno.

Ona je u bolničkim smjenama, u siromašnim četvrtima, na izoliranim selima, u nevidljivim poslovima latinoameričke ekonomije.

Prisutna je u svakoj ključnoj funkciji, ali isključena sa svakog stola za kojim se odlučuje o budućnosti države.

Odsutnost žena u Illinoisu razmjerna je njihovom doprinosu: što više izdrže, to ih se manje vidi.

I upravo ta pogrešna jednadžba čini ovo poglavlje nužnim.

INDIANA

Indiana je država koja živi od navika, a ne od promjena. To je Srednja Amerika, ona koja ne dopijeva u vijesti, koja ništa ne traži, koja živi svoj dan kao da će sve ostati isto.

To je zemlja: – konzervativnog kršćanstva – poljoprivrede – malih gradova – strojarske industrije – beskrajnih autocesta – sporog ritma koji ne oprašta umor. To nije država koja eksplodira. To je država koja troši. Dan za danom.

Žene ovdje ne nestaju zbog očite traume. Nestaju zato što se moraju nositi sa strukturom koja nije osmišljena za njih: obitelj,

posao, religija, krute uloge, male zajednice, teška očekivanja.

Ženska odsutnost u Indiani je normalna.

Društveno prihvaćena. Kao da je prirodno da žene budu drugorazredne.

Tvornička radnica – 33 godine

Indiana je puna tvornica: automobili, motori, dijelovi, strojevi. Duge, repetitivne, bučne proizvodne linije.

Žena ovdje radi na: – montaži – pregledima – montažnim trakama – kontroli kvalitete – u industrijskim skladištima.

Težak ritam, iscrpljujuće smjene, tijelo koje se troši.

Plaće su dovoljne, ali ne oslobađaju. Život ostaje isti: kuća → tvornica → kuća.

Njezina je odsutnost tjelesna: posao je potroši prije četrdesete. Bol, leđa, ruke, koljena. Tijelo koje nosi potpis proizvodnog sustava.

Ona je žena koja proizvodi motor Amerike, a da si ne može priuštiti ono što gradi.

Žena evanđeoskih crkava – 45

godina

Indiana je jedna od najreligioznijih država Srednjeg zapada. Evanđeoske crkve su posvuda, s tijesno povezanim zajednicama i jasno određenim ulogama.

Ovdje žene žive unutar preciznog perimetra: – supruga – majka – odgojiteljica – pobožna prisutnost – moralni lik obitelji.

Problem nije vjera. Problem je društvena kontrola koja je okružuje.

Ako se rastavi, sude joj. Ako promijeni život, izoliraju je. Ako ne poštuje pravila, postaje loš primjer.

Njezina je odsutnost kulturna: ne smije se pokazati onakvom kakva jest, nego samo onakvom kakva bi trebala biti.

Posvuda je prisutna, ali uvijek kao nametnuta uloga.

Žena sa sela – 51 godina

Izvan malih gradova i tvornica leži ruralna Indiana: golema polja, raštrkane kuće, male zajednice, duge tišine.

Žene ovdje žive bez potpore: – malo liječnika – nikakav prijevoz – udaljene trgovine – škole s minimalnim sredstvima – sezonski poljoprivredni rad – potpuna odgovornost za kuću.

Nema rezerve. Nema sigurnosne mreže. Nema alternativa. Njezina je odsutnost zemljopisna: živi predaleko od svega i nitko ne gradi usluge koje bi do nje doprle.

To je spora, zaboravljena Amerika, a ona je u njoj zarobljena.

Žena minimalnih usluga – 29 godina

U gradovima Indiane – Fort Wayne, Evansville, South Bend – žene nose posao koji nitko ne želi vidjeti:

– slabo plaćena blagajnica – čistačica – konobarica u lancima brze hrane – njegovateljica starijih – zaposlenica u maloj trgovini – neformalna dadilja

Radi mnogo, zarađuje malo i neprestano živi u sljedećem mjesecu.

Njezin problem nije samo financijski. On je psihički: ne vidi budućnost. Ne vidi napredak. Ne vidi mogućnost poboljšanja.

Njezina je odsutnost društvena: nužna je za svakodnevni život svih, a istodobno se prema njoj odnose kao prema nekome koga se može zamijeniti za minutu.

Epilog – Indiana

Indiana je statična država. A u statičnim vremenima žene brže gube put.

Ovdje nema velikih revolucija, nema velikih reformi, nema poticaja na promjenu.

Žena podupire: obitelj, posao, zajednicu, religiju.

I dok ona drži, ona nestaje. Njezina je odsutnost sazdana od normalnosti: nije vijest, nije skandal, nije hitan slučaj.

To je sporo i neprestano oduzimanje.

Razmišljanje – Indiana

Svaka država ima jedan oblik odsutnosti. U Indiani je to oblik rutine.

Ovdje žena dolazi i živi s nevidljivošću koju joj nameću tri sile: – tradicija – rad koji se ne vidi – zajednice koje sude umjesto da slušaju.

Normalnost postaje kavez. Uloga postaje identitet. Napor postaje dužnost.

Indiana uči da se ženska odsutnost može izgraditi bez zlobe: dovoljno je da nitko nikada ne pita kako je žena zaista.

I zato je ova država u knjizi: jer nije potrebna tragedija da bi se izbrisala osoba. Dovoljna je svakodnevica.

IOWA

Iowa je poljoprivredno srce Amerike. Beskrajna prostranstva kukuruza, soje, farme, silosi, ravne ceste, udaljene kuće. Izvana se čini jednostavnom državom: rad, obitelj, tišina. Ali oni koji ondje žive znaju da je jednostavnost maska. Iza nje se krije složenost koju nitko ne objašnjava.

Iowa nije ni moderna ni zaostala: ona stoji u mjestu. Čvrsto, poljoprivredno, konzervativno, praktično stajanje u mjestu. Država u kojoj ciklus zemlje odlučuje o svemu, a žene se moraju prilagoditi ritmu koji ne uzima u obzir njihove živote.

Ovdje žene ne nestaju zbog dramatičnih događaja. Nestaju zbog neprestanog umora, nepromijenjenih uloga, nedostatka alternativa, goleme, prazne zemlje koja im proždire vrijeme, energiju i identitet.

Odsutnost žena u Iowi je poljoprivredna, kućna i psihička. To je spor nestanak koji nitko ne vidi jer se čini „normalnim”.

Žena s farme – 37 godina

Ona na farmi ne „pomaže”. Ona neprestano radi.

Budi se prije zore, zbrinjava životinje, priprema alat, brine se o usjevima, čisti, kuha, organizira, vozi, popravlja. To je ciklus koji nikada ne završava: sezona za sezonom, godina za godinom.

Nema plaću. Nema radno vrijeme. Nema zaštitu.

Rad se smatra „obitelji” i zato nestaje iz brojki, računa i priznanja.

Njezina je odsutnost ekonomska: obavlja 50 % posla, ali nigdje je nema.

Nužna je, ali u dokumentima ne postoji.

Žena koja živi između religije i

zajednice – 45 godina Crkve u malim gradovima Iowe utjecajnije su od vlasti. One određuju uloge, ponašanja i granice. A za žene je scenarij uvijek isti:

– majka – supruga – ugledna figura – uključena u zajednicu – nikada izvan reda

Ne može se rastaviti bez stigme. Ne može promijeniti život bez kritike. Ne može se pokazati krhkom a da zajednica ne „intervenira”.

Njezina je odsutnost kulturna: njezin identitet nije njezin, nego zajednice.

Živi unutar uloge, a ne unutar sebe.

Žena minimalnog rada – 31 godina

U srednje velikim gradovima – Des Moines, Cedar Rapids, Davenport – žene obavljaju poslove koji uzdržavaju cijelu državu:

– blagajnica – čistačica – konobarica – radnice u restoranima brze hrane – osoblje doma za starije – dadilje – slabo plaćene njegovateljice starijih

Duge smjene, niske plaće, nikakva pokretljivost.

Njezin je život zbroj malih napora: zakrčen raspored, djeca, troškovi, benzin, rastuće stanarine, plaće koje se nikada ne

mijenjaju. Njezina je odsutnost društvena: bez nje sve staje, ali nitko je ne smatra ključnom figurom gospodarstva.

Smatraju je zamjenjivom, iako zapravo nije zamjenjiva.

Žena koja živi u daljini – 52 godine

Iowa je golema. Ima kuća koje su 30, 40 ili 50 minuta od supermarketa. Do klinike se može voziti sat vremena. Škola je malo. Prijevoza gotovo nema.

Žena koja ovdje živi suočava se s: – oštrim zimama – hitnim slučajevima bez pomoći – bolestima koje liječi sama – psihičkom izolacijom – potpunom odgovornošću za kuću i djecu – nedostatkom poticaja, mreža, bliskih zajednica.

Ako se nešto dogodi, satima nema nikoga. Ako se emocionalno slomi, nema kome reći. Ako ima problem, rješava ga kako najbolje zna.

Njezina je odsutnost zemljopisna: nestaje u daljini. U daljini koju svijet ne vidi, jer je ne proživljava.

Epilog – Iowa

Iowa je država koja živi od tihog rada. Zemlja ne ispušta zvuk. A ne ispuštaju ga ni žene koje je drže.

Njihova je odsutnost svakodnevna: nije upadljiva, nije vidljiva, nije prijavljena. Uzdržavaju obitelj, farmu, posao i zajednicu. I dok se tako drže, nestaju u dužnostima.

Iowa ne briše žene. Samo ih ne gleda.

Razmišljanje – Iowa

Svaka država otkriva jednu stranu odsutnosti. U Iowi odsutnost poprima oblik teške normalnosti.

To je ideja da se „oduvijek tako radilo”, da žene moraju podupirati, a ne tražiti, da je njihova muka prirodna, da je njihov glas manje važan od zemlje, obitelji, poljoprivrednog ritma.

Iowa uči da ženska odsutnost ne zahtijeva nasilje. Dovoljna je tradicija koju nitko ne propituje.

I zato je dio knjige: da pokaže Ameriku koja se ne mijenja i žene koje plaćaju cijenu njezine nepomičnosti.

KANSAS

Kansas je golem, prazan prostor. Polja, vjetar, ravne ceste, vječni obzori. Mnogima je samo prolaz između važnijih država. Onima koji ondje žive to je zemljopis koji oblikuje njihove živote: izolacija, tradicija, poljoprivredni rad, male zajednice koje se mijenjaju polako, ako se uopće mijenjaju.

Kansas ne ubija žene vidljivim nasiljem. Ubija ih ponavljanjem, samoćom, nedostatkom alternativa, kulturom koja se ne pomiče ni za pedalj.

To je država u kojoj sve teži: cesta, udaljenost, religija, poljoprivredni rad, sud zajednice.

Žena ovdje ne nestaje zbog nekog događaja. Nestaje zbog ritma. Ritma koji je nikada ne stavlja u središte.

Žena velikih farmi – 38 godina

Kansas živi od industrijske poljoprivrede. Golemi strojevi, intenzivne žetve i rad koji nikada ne završava.

Ovdje su žene ključan dio lanca proizvodnje: – voze vozila – brinu se o životinjama – vode obiteljske račune – organiziraju obroke za sve – prate rokove, sjeme, žetve – obavljaju održavanje – brinu se o kući i djeci.

Radi koliko i muškarac, često i više. Ali službeno je „kućanica”.

Njezina je odsutnost ekonomska: proizvodi vrijednost, ali se ne pojavljuje u prihodima, dokumentima ni statistikama.

Ona je stup bez priznanja.

Žena malih zajednica – 47 godina

Mali gradovi Kansasa funkcioniraju kao zatvoreni organizmi. Svi se poznaju. Svi jedni druge komentiraju. Svi jedni drugima sude. Žene žive krute uloge: – majka – supruga – pobožna figura – stalna prisutnost u crkvi – potpora zajednici – uključenost u lokalne škole.

Ne može promijeniti život a da je ne promatraju. Ne može se raspasti a da joj ne prilijepe etiketu. Ne može se iznova izmisliti a da joj ne sude.

Njezina je odsutnost kulturna: ne pripada sebi; pripada zajednici.

Nije slobodna: ona je funkcionalna.

Žena koja radi u minimalnim uslugama – 33

godine

U srednje velikim gradovima – Wichita, Topeka, Overland Park – žene obavljaju temeljni rad društva:

– blagajnica – čistačica – zaposlenica trgovine prehrambenim proizvodima – konobarica – radnica u domu za starije –

pomoćnica u školi

Radi teško, zarađuje malo. Nema napretka, nema karijere, nema alata.

Njezin je život sazdan od: nestalnih smjena, djece o kojoj se treba brinuti, loših javnih službi i stanarine koja pojede pola plaće.

Njezina je odsutnost društvena: ona radi sve, ali za državu nije prioritet.

Zamjenjiva je. I to je briše.

Žena koja živi u daljini – 53 godine

Kansas je golem. Raštrkane kuće, beskrajne ceste, gradovi međusobno udaljeni desetke kilometara.

Žena koja ovdje živi suočava se s potpunom samoćom: – daleke bolnice – rijetke škole – loš prijevoz – malo susjeda – gotovo nikakva društvena potpora.

Zima je duga. Ljeto je surovo. I sve – svaki problem – pada na nju.

Ako se auto pokvari, ona čeka. Ako joj treba liječnik, vozi satima. Ako se emocionalno slomi, nema mrežu.

Njezina je odsutnost zemljopisna: nestaje u području koje nije izgrađeno da je štiti, nego samo da se kroz njega prođe.

Epilog – Kansas

Kansas je jednostavna država. Ali njegova je jednostavnost varljiva. Iza tišine, polja, vjetera i praznih ulica krije se neprestana borba koju nitko ne vidi.

Ovdje žene podupiru sve što državu drži na površini: zemlju, kuću, obitelj, zajednicu, posao.

I dok ona drži, ona nestaje.

Njezina je odsutnost sazdana od: – krutih uloga – izolacije – bezimenog poljoprivrednog rada – minimalnih usluga – psihičke i tjelesne udaljenosti. Kansas ne briše žene traumom. Briše ih navikom.

Razmišljanje – Kansas

Svaka država otkriva jedan oblik odsutnosti. Kansas otkriva najtiši od svih: onaj koji grade zemljopis i tradicija.

Ovdje žena može cijeli život proživjeti unutar uloge, unutar udaljenosti, unutar nepriznatog posla, a da nikada nema vremena ni prostora razmisliti o tome tko je zapravo.

Kansas uči da odsutnost žena ne zahtijeva krajnje nasilje ili siromaštvo. Dovoljna je zemlja koja se ne mijenja i kultura koja ne sluša.

I zato je ova država ovdje: da pokaže kako ruralna Amerika opterećuje žene a da to nikada ne prizna.

Ferdinando Frega